

מראה מקומות, שיעור מאת הג"ר מאיר קפלן שליט"א

עבודה זרה עה: - בענין טבילת כלים

נקודות שנידונו בשיעור זה:

- האם טבילת כלים חדשים הנקנים מן הגויים הוא חיוב מדאורייתא, או מדרבנן?
- האם מותר להטביל כלים חדשים ביו"ט?
- האם מותר להטביל כלים חדשים לפני הגעלתם, ולמה?
- למה עלה על דעת הגמרא דדי לטבילה זו בפחות מארבעים סאה מים? והאם יש מקרים שבהם באמת מותר לטבול כלים חדשים בפחות מארבעים סאה?
- מה דין כלים חד-פעמיים מאלומניום, לענין טבילת כלים? ומה דין המבשל בכלי חדש שלא הוטבל כשעוטף האוכל בנייר אלומניום?
- איך משתמשים בכלים שיש בהם חוטי חשמל שאי אפשר להטבילם? ומה דין ה-Toaster (טוסטר)?

1. **משנה עבודה זרה עה:**, וז"ל, "הלוקח כלי תשמיש מן העובדי כוכבים, את שדרכו להטביל יטביל, להגעיל יגעיל, ללבן באור ילבן באור." "

וגמרא שם, וז"ל, "תנא וכולן צריכין טבילה בארבעים סאה. מנהני מילי? אמר רבא, דאמר קרא (במדבר לא) כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר, הוסיף לך הכתוב טהרה אחרת. תני בר קפרא מתוך שנאמר (במדבר לא) במי נדה שומע אני שצריך הזאה שלישי ושביעי, ת"ל אך, חלק; א"כ, מה ת"ל במי נדה? מים שנדה טובלת בהן, הוי אומר ארבעים סאה. איצטריך למיכתב וטהר, ואיצטריך למיכתב במי נדה, אי כתב וטהר ה"א וטהר כל דהו, כתב רחמנא במי נדה, ואי כתב רחמנא במי נדה, הוה אמינא הערב שמש כנדה, כתב רחמנא וטהר, לאלתר. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אפיי כלים חדשים במשמע, דהא ישנים וליבנן כחדשים דמו, ואפילו הכי בעי טבילה. מתקיף לה רב ששת אי הכי, אפיי זוזא דסרבלא נמי! א"ל כלי סעודה אמורין בפרשה...איבעיא להו משכנתא, מאי? אמר רב רב אשי אבא משכן ליה עובד כוכבים כסא דכספא ואטבליה ואישתי ביה, ולא ידענא אי משום דקסבר משכנתא כזביני דמיא אי משום דחזי לעובד כוכבים דדעתיה לשקועיה."

ורש"י שם עו. ד"ה מגעילן, וז"ל, "לא חשיב כליבון דליבון שורף את הכלי."

2. **במדבר פרק ל"א פסוקים כ"ב - כ"ג**, וז"ל, "כב אך את הזהב ואת הכסף את הנחשת את הברזל את הברזל ואת העפרת. כג קל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר אך במי נדה יתחטא וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים."

ורש"י שם, וז"ל, "אך במי נדה יתחטא. לפי פשוטו חטוי זה לטהר מטומאת מת. אמר להם צריכין הכלים גיעול לטהרם מן האיסור, וחטוי לטהרן מן הטומאה. ורבותינו דרשו מכאן, שאף להכשירן מן האיסור הטעין טבילה לכלי מתכות. ומי נדה הכתובין כאן דרשו מים הראוים לטבול בהם נדה. וכמה הם, ארבעים סאה. וכל אשר לא יבא באש. כל דבר שאין תשמישו ע"י האור, כגון כוסות וצלוחיות שתשמישן בצונן ולא בלעו איסור. תעבירו במים. מטבילן ודיו ודוקא כלי מתכות."

ורמב"ן שם, וז"ל, "ולא הוצרך הכתוב לחזור ולהזכיר הטבילה, שכבר הזכיר אותה אך במי נדה יתחטא, ואחרי פליטת האיסור כולם שוים בדין הטבילה. ולבי מהרהר עוד, לומר שהטבילה הזו מדבריהם והמקרא אסמכתא עשו אותו, וכן אונקלוס מתרגם אותו בחטוי הזאה של אפר פרה, והצריכו אותה חכמים בכלי המתכות בלבד מפני שיש בהם כלים שתשמישן באור ובכלי ראשון ובכלי שני ובצונן, וזה צריך תלמוד."

3. רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק י"ז הלכה ג' - ו', וז"ל, "הלכה ג הלוקח כלי תשמיש סעודה מן העכו"ם מכלי מתכות וכלי זכוכית, דברים שלא נשתמש בהן כל עיקר מטבילין במי מקוה ואחר כך יהיו מותרין לאכול בהן ולשתות, ודברים שנשתמש בהן על ידי צונן כגון כוסות וצלוחיות וקיתוניות מדיחן ומטבילין והן מותרות, ודברים שנשתמש בהן על ידי חמין כגון יורות וקומקמוסין ומחממי חמין מגעילין ומטבילין והן מותרין, ודברים שנשתמש בהן על ידי האור כגון שפודין ואסכלאות מלבנן באור עד שתנשר קליפתן ומטבילין והן מותרין.

הלכה ד כיצד מגעילין נותן יורה קטנה לתוך יורה גדולה וממלא עליה מים עד שיצופו על הקטנה ומרתיחה יפה יפה, ואם היתה יורה גדולה מקיף על שפתה בצק או טיט וממלא מים עד שיצופו המים על שפתה ומרתיח, וכולן שנשתמש בהן עד שלא הרתיח או עד שלא הדיח ועד שלא הלבין ועד שלא הטביל מותר שכל השומן שבהן נותן טעם לפגם הוא כמו שביארנו.

הלכה ה טבילה זו שמטבילין כלי הסעודה הנלקחים מן העכו"ם ואח"כ יותרו לאכילה ושתיה אינן לענין טומאה וטהרה אלא מדברי סופרים, ורמז לה כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר, ומפי השמועה למדו שאינו מדבר אלא בטהרתן מידי גיעולי עכו"ם לא מידי טומאה, שאין לך טומאה עולה על ידי האש, וכל הטמאים בטבילה עולין מטומאתן וטומאת מת בהזאה וטבילה ואין שם אש כלל אלא לענין גיעולי עכו"ם, וכיון שכתוב וטהר אמרו חכמים הוסיף לו טהרה אחר עבירתו באש להתירו מגיעולי עכו"ם.

הלכה ו לא חייבו בטבילה זו אלא כלי מתכות של סעודה הנלקחין מן העכו"ם, אבל השואל מן העכו"ם, או שמשכן העכו"ם אצלו כלי מתכות, מדיח או מרתיח או מלבן ואינו צריך להטביל, וכן אם לקח כלי עץ או כלי אבנים מדיח או מרתיח ואינו צריך להטביל, וכן כלי חרשים אינו צריך להטביל, אבל השועין באבר הרי הן ככלי מתכות וצריכין טבילה."

ורדב"ז שם הלכה ו', וז"ל, "ומשכנתא איבעיא להו, ופסק רבינו לקולא דאיסורא דרבנן היא."

4. ירושלמי סוף עבודה זרה, וז"ל, "שיצאו מטומאת הגוי ונכנסו לקדושת ישראל."

5. ר"ן על הרי"ף עבודה זרה עה: (דף לט: בדפי הרי"ף), וז"ל, "משכנתא מאי. ולא איפשיטא, ופסק בה הרי"מ במז"ל בפרק י"ז מה' מאכלות אסורות לקולא ואזיל לטעמיה שהוא כתב שם דטבילת כלים מדברי סופרים היא. ומיהו בגמרא מוכח בהדיא דכל היכא דמתחזי דדעתיה דעובד כוכבים לשקועי בעי טבילה [אבל הראב"ד ז"ל כתב דמשכנתא צריכה טבילה].

ת"ר הלוקח כלי תשמיש מן העובדי כוכבים וכו' מדיחן ומטבילין. פירשו בירושלמי שצריך להטבילין מפני שיצאו מטומאתו של עובד כוכבים ונכנסו לקדושתו של ישראל, ולפיכך נראה שצריך להכשיר הכלי תחלה לפי מה שהוא בהדחה או בהגעלה או בלבון ואחר כך יטבילנו, אבל אם הטבילו תחלה הרי הוא בשעת טבילה בטומאתו כטובל ושרץ בידו, והכי דייק לישנא דברייתא דקתני מדיחן ומטבילין מגעילין ומטבילין. מלבנן ומטבילין ומיהו הראב"ד ז"ל כתב דלכתחלה הוא שצריך לעשות כן,

דקרא נמי הכי משמע תעבירו באש דהיינו לבון ובתר הכי וטהר דהיינו טבילה, אבל דיעבד אי אפיך לית לן בה."

6. רמב"ם הלכות יו"ט פרק ד' הלכה י"ח, וז"ל, "כלי שנטמא ביום טוב מטבילין אותו ביום טוב, נטמא הכלי במשקין טמאין שהן ולד הטומאה מערב יום טוב מטבילין אותו ביום טוב לפי שהוא טהור מן התורה כמו שיתבאר במקומו."

ומגיד משנה שם, וז"ל, "ולדעת רבינו שכתב בפרק י"ז מהלכות מאכלות אסורות שטבילת כלים מדברי סופרים, ונתבאר שמטבילין ולד הטומאה מפני שטומאתו מדברי סופרים כמו שכתבתי, יש לומר שמטבילין את הכלים ביו"ט. ומ"מ עם כל זה אני אומר שדין הרב קיים לפי שאפילו מאן דלית ליה טעמא דמחזי כמתקן כלי ה"מ גבי טבילת טומאה, שאפילו קודם טבילה היה הכלי ראוי להשתמש בו בטומאה לטמא ולמי שאין אוכל חוליו בטהרה, ומשום הכי לא חשבי הטבילה תקון, וכולן שוין בטומאה של דבריהם שאין זה תקון, אבל כלים הנקחין מן הנכרי דקודם טבילה לא חזו ודאי טבילתן מחזיא כמתקן כלי ואסירא לכולי עלמא כנ"ל."

7. ר"ש במסכת פרה פרק ג' משנה ד', וז"ל, "לא חטאת ע"ג חטאת. דאם טיהרו עצמן על חטאת זו ואירע בה פסול לא יעשו אחרת על גב זו אלא צריכין שימור בתחלה, ודמי למטבילין מגב לגב דתנן בפרק ב' דביצה (דף יז ע"ב), ולא תינוק על גבי תינוק שאם היו שני תינוקות אחד נשמר לחטאת ואחד נשמר סתם אגב זה לא מיתכשר האי אגב האי."

8. ריטב"א עבודה זרה עה:, וז"ל, "הוה אמינא בכל דהו. פירש רש"י מקוה חסר קמ"ל במי נדה מקוה שלם, הקשה רבינו הרמב"ן ז"ל דהא משמע דטבילה זו מדאורייתא היא, דלא משמע דליהוי הני קראי אסמכתא דרבנן מדעבדינן להו האי צריכותא, וכן דעת התוספות ז"ל, ואם כן אמאי בעיא ארבעים סאה, דהא אפילו לכלים הטמאין משום זב וזבה דיים בשגופם עולה בהם ורבנן הוא דבטלוח לרביעתא כדאיתא במסכת נזיר (ל"ח א'). ותירץ דשמא הכא גזרת מלך היא משום מעלה שעשאוה כטבילת גר, ומיהו אפשר לפרש דהכי קאמר הוה אמינא בכל דהו אף על פי שאין גופו עולה בהם קמשמע לן במי נדה כנדה שגופם עולה בהם, ומה שאמרו לעיל וכמה הם ארבעים סאה משום נדה הוא ומשום דרבנן בטלוח לרביעתא ואוקמינהו לכולהו בארבעים סאה, ע"כ תורף דבריו ז"ל, ומיהו הרמב"ם ז"ל סובר דטבילה זו מדרבנן."

9. טור יו"ד סי' ק"כ, וז"ל, "הלוקח כלים חדשים מן הנכרי אסור להשתמש בהן עד שיטבילם טבילה הוגנת בלא חציצה במקוה של ארבעים סאה, וכתב בספר המצות אבל לא במעין אע"ג דמעין מטהר בכלי טמא בכל שהוא בכלים הלקוחים מן הנכרים צריך מ' סאה, ולא נהירא שאין להחמיר בטבילה זו טפי מבטבילת טמאה."

ובית יוסף שם סוף ד"ה וכתב בספר המצוות, וז"ל, "ומ"ש רבינו ולא נהירא דאין להחמיר בטבילה זו מבטבילת טמאה, דלא ידעינן להך אלא ממנה, כלומר דכיון דלא ידעינן דכלי גוים בעו טבילה אלא מדכתיב בכלי מדין אך במי נדה יתחטא אין להחמיר בהם יותר מבנדה עצמה. ויש [ב] לתמוה עליו שנראה שהוא תופס בפשיטות דנדה אינה צריכה ארבעים סאה במעין, והרי ר"י אינו סובר כן וכתב רבינו בסימן ר"א (עמ' שנו) שלדבריו הסכים הרא"ש ז"ל (הל' מקוואות סו"ס א) וכיון שכן היאך כתב ולא נהירא שאין להחמיר בטבילה זו טפי מבטבילת טמאה שהרי לדעת ר"י והרא"ש אינו מחמיר בזו יותר מבטבילת טמאה."

ודרכי משה שם אות א', וז"ל, "ולא ידעתי מאי קשיא, דרבינו לדברי ספר המצוות קאמר, דכתב אע"ג דמעיינן מטהר בכל שהו כו', ולהכי כתב דלדבריו לא נהירא שיהא טבילה זו חמורה מטבילת טמאה כנ"ל, והוא פשוט. ולענין דינא כתב ב"י דהתוספות והרשב"א כתבו בשם ר"ת כדברי ספר המצוות."

10. שו"ע יו"ד סי' ק"כ סעיף א' - ב', ט"ז, וז"ל, "א הקונה מהעובד כוכבים כלי סעודה של מתכת או של זכוכית, או כלים המצופים באבר מבפנים, אף על פי שהם חדשים צריך להטבילם במקוה או מעיין של ארבעים סאה (טור בשם סה"מ ועב"י).
ב צריך שיהא הכל רפוי בידו בשעת טבילה, שאם מהדקו בידו הוי חציצה, ואם לחלח ידו במים תחילה אין לחוש.

טז אם שכח ולא הטביל כלי מערב שבת או מערב יום טוב, יתננו לעובד כוכבים במתנה ואחר כך ישאלנו ממנו ומותר להשתמש בו. הגה: וכן יעשה אפילו בחול, במקום שאין לו מקוה (ב"י). ואם עבר והשתמש בכלי בלא טבילה. לא נאסר מה שנתמש בו, ויטבילנו עוד. (טור והפוסקים)."

11. שו"ת אגרות משה יו"ד חלק ג' סימן כ"ד, וז"ל,

להרגילין בזה אינו דבר נחוץ ורובא דעלמא ורוב אכילות אף להרגילין בזה הוא פת האפוי כמו שהוא, אין להחשיבו כלי דצורך סעודה.

ועיין בחדושי רעק"א בסימן ק"כ סעי' א' שמביא מכנה"ג שהביא מהחכם מהר"י מילידא דחביות שמכניסין בהן יין לקיום א"צ טבילה דדוקא כלי סעודה בעי טבילה ואלו החביות אינן רק כדי להכניס בהם היין לקיום, הרי חזינן שאף שהיין צריכין לכלי מ"מ כיון שאינו סובר שהוא כלי סעודה מאחר דהכלי אינו עושה שינוי בהיין אלא קיום בעלמא לא נחשב בשביל זה כלי סעודה, ואף האו"ה המצריך טבילה הוא משום שסובר דכיון דא"א להיין להיות בלא כלי נחשב גם הקיום כמעשה תיקון דאפיה ובשול וכדומה.

וכיון שחזינן שלא כל הכלים שאין משתמשין בהם בסעודה ממש אין צורך לטבילה אלא כשעושין אפיה ובשול וכדומה מעניני תיקון בהאוכל אין שום טעם להחשיב מעלת יבוש הפת ע"י הטואסטר לתקון וא"צ טבילה, כן מסתבר ונראה לע"ד אף בעצם בלא שעת הדחק וכ"ש שיש לסמוך ע"ז בשעת הדחק."

"בדבר הטואסטר, לע"ד אין צריך טבילה דהרי איתא בע"ז דף ע"ה ע"ב דכלי סעודה אמורין בפרשה, ולכלי סעודה נחשבו דברים שהוא צורך לסעודה מצד הבשול אף שאין מביאין אותם להשלחן ומקום הסעודה, ודברים שהם מביאין בהם את מיני האוכלין ומשקין להשלחן ומקום הסעודה, אבל הטואסטר שמייבשין שם פת אפוי בטוב וראוי לאכילת כל אדם אין להחשיבו צורך הסעודה בשביל מה שיש שרוצים לייבש הפת שנעים להו קצת יותר, מאחר שלא חסר כלום להפת גם בלא זה. וקצת ראייה מהא דנקט בברייתא שם דברים שנשתמש בהן ע"י חמין כגון היורות הקומקמוסין ומחמי חמין מגעילין ומטבילין והן טהורין, שלכאורה למה נקט גם מחמי חמין דהרי הן בכלל יורות וקומקמוסין, שלכן משמע שהוא לרבותא שאע"פ שהם נעשו רק להחם מים שראוי בין לשתות ובין ללוש גם במים צונן שהיה מקום לומר שלא יצטרכו טבילה, קמ"ל דגם הם צריכין טבילה משום שצורך גדול הוא לכל האינשי מים חמין יותר ממים צונן, וא"כ אין לנו אלא מחמי חמין שהוא צורך גדול לכולי עלמא אבל יבוש הפת ע"י הטואסטר שאף